

TERMINÀLIA parla amb...

Carme Junyent, lingüista



Carme Junyent Figueras (Masquefa, 1955)

Carme Junyent Figueras (1955) és professora de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona, on va estudiar i es va doctorar. Va completar la seva formació a les universitats de Marburg, Colònia i Califòrnia.

Els seus àmbits de recerca són les llengües amenaçades, l'antropologia lingüística i les llengües de la immigració a Catalunya. És la directora del Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades (GELA). Ha rebut diversos premis

com el Sant Jordi de Masquefa, el del Compromís Cultural d'Òmnium Anòia (2007) i el Joan Coromines de la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (2015).

Ha dirigit la realització de l'inventari de les llengües que es parlen a Catalunya. També ha intervingut en diferents debats, com ara la gestió de les llengües en una possible Catalunya independent i l'ús del gènere no marcat o masculí com inclusiu del marcat o femení.

El rebuig al sexisme és present a la nostra societat i ho hauríem de considerar un aspecte positiu. No és natural, doncs, que aquest tret ideològic es vulgui reflectir en el llenguatge?

La nostra societat rebutja moltes coses (la guerra nuclear, el canvi climàtic, etc.) i no veig que ningú es plantegi que això s'ha de reflectir en la llengua. Això de la llengua inclusiva va començar sent cosa de quatre i el poder hi va trobar el pretext perfecte per fer-nos creure que lluitaven contra el sexisme i per no atacar els problemes reals. Hem vist que disminueixi el nombre de dones assassinades? S'han acabat els maltractaments a dones? És possible la conciliació de la vida laboral i familiar per a les dones? En fi, se m'acudeixen moltes coses que cal canviar de veritat i que segueixen igual. Jo

no vull que m'enganyin amb invents de laboratori, vull que el món canviï.

El 2010 ja vau organitzar una jornada a l'entorn d'aquest tema. Van passant els anys, però encara no hem aconseguit fer una proposta d'ús no sexista del llenguatge. Per què?

Perquè el que es vol proposar no té gaire sentit. Per què ens hem de proposar un ús no sexista i, en canvi, no ens en proposem un de no militarista, no capitalista, no esclavista...? En aquella jornada el que preteníem era que ens deixessin tranquils, que s'acabés la persecució als que no seguíem els dictats dels que l'únic que han demostrat és que no entenen la naturalesa del llenguatge. Val a dir que el document que en va sortir només diu el que és un fet: que el gènere no mar-

cat inclou el marcat. I haver de fer un document per dir el que és obvi és una prova prou evident d'on ens han dut aquestes fantasies. No hem de fer propostes d'ús no sexista, el que hem de fer és no ser sexistes.

D'on ve la confusió entre el sexe, com a categoria biològica, i el gènere, com a categoria gramatical? És el mateix debat sobre l'ús no sexista del llenguatge que ja es va produir a l'antiga Grècia? Per què hi continuem encallats?

Aquí hi ha diferents nivells. Comencem pel començament. La classificació de substantius en indoeuropeu els dividia entre animats i inanimats (no perdem de vista que totes aquestes classificacions són arbitràries). Els grecs, que descriuen les categories de la llengua, posen els rètols masculí i femení. Tant de bo se'ls

hagués acudit anomenar-los alfa i beta (o A i B, o primer i segon, com les conjugacions): si ho haguessin fet, no hauríem perdut tant de temps amb això. El cas és que posen el rètol i se'l creuen, i aleshores intenten canviar el gènere de les paraules perquè corresponguin a l'etiqueta que els han posat. Aristòfanes, a la seva obra *Els núvols*, fa una sàtira d'aquest intent. Si més no, ens mostra que va ser inútil, perquè els substantius segueixen tenint gènere no motivat o arbitrari en la immensa majoria de casos.

Si ara ens fixem en el segle xx, l'estudi de la llengua de les dones és interessantíssim: llengües en què homes i dones fan servir un

**Això de la llengua inclusiva
va començar sent cosa
de quatre i el poder hi va
trobar el pretext perfecte
per fer-nos creure que
lluitaven contra el sexisme i
per no atacar els problemes
reals**

lèxic diferent o marques gramaticals diferents, o llengües en les quals, homes i dones, canvien de lèxic segons el sexe de l'interlocutor. Sapir va ser un dels primers a estudiar aquest fenomen i ell insistia molt a diferenciar-lo del gènere. Més endavant, cap als anys setanta apareixen les propostes per «visibilitzar» les dones en el discurs i això és el que arriba aquí amb el moviment feminista. El que sembla que passa per alt és que les propostes són en anglès i per a l'anglès, una llengua sense gènere, i s'apliquen al català i al castellà sense tenir en compte aquesta qüestió crucial. Però hi ha una cosa pitjor: les clàssiques de la lingüística feminista



Font: Consell de Redacció

alerten sobre la creació de femenins, perquè, diuen, són una arma carregada (l'exemple més clàssic és l'oposició *home públic / dona pública*). I una cosa que ens hauria de fer pensar: per què els desdoblaments es proposen només en català i castellà i no en cap altra llengua romànica?

La confusió entre gènere i sexe en bona part també està lligada a la influència de l'anglès. Sembla evident, però, que la relació entre ambdós és altament arbitrària: des dels femenins com a no marcats en els animals (*pantera, girafa, hiena*, etc.) fins als de categories que històricament han estat cosa d'homes (*autoritats, senyories, excel·lències*, etc.). Al

final, doncs, aquest embolic de la llengua no sexista és en gran part el resultat de l'imperialisme lingüístic.

Si només el 15 % de les llengües fan l'oposició masculí/femení, al 85 % restant els és més fàcil representar lingüísticament la presència d'homes i de dones? Què hi pot fer la gramàtica?

Per ser exactes, un 15 % de les llengües del món tenen la categoria de gènere: una part d'aquestes fan l'oposició masculí/femení, i en una part ínfima d'aquestes, l'oposició es refereix a homes i dones. En la resta, si cal diferenciar entre homes i dones, fan servir els recursos a

El gènere no marcat inclou el marcat

L'abast, generalment lèxics, i, si no, ja sabem que hi som tots, homes i dones, com també ho sabem en català quan fem servir el masculí plural. I també el singular. Quan diem: «El català és un animal que s'enyora», tots entenem que les dones hi estem incloses, perquè el singular també és no marcat respecte del plural i l'inclou. Tot això ens hauria de fer reflexionar: si el masclisme és universal i el gènere es troba en molt poques llengües, no podria ser que no hi hagués cap relació?

Pel que fa a la gramàtica, no té sentit fer-hi res perquè segueix les seves pròpies normes. Per a mi aquesta és una qüestió molt seriosa. Si podem afirmar que totes les llengües són iguals, és justament perquè la gramàtica no depèn de ningú. Ningú no es pot inventar una gramàtica d'una llengua natural. Els intents de modificar-la que s'han produït històricament o són prova d'arrogància o ho són d'ignorància, i no n'hi ha cap de reeixit. Per què el feminisme es vol assimilar al totalitarisme? No ho he entès mai.

Heu explicat que els genèrics ens despersonifiquen, però tampoc no sembla pas que hàgim de guanyar amb els desdoblaments la batalla lingüística contra el sexisme. Quina és la vostra proposta? Les propostes feminitzadores són millors a l'hora de posar fi al sexisme lingüístic?

Al final, doncs, aquest embolic de la llengua no sexista és en gran part el resultat de l'imperialisme lingüístic

Insisteixo: el sexisme ha de desaparèixer de la societat. Creure que canviant la llengua aconseguim alguna cosa no deixa de ser una superstició. Pel que fa als genèrics, fer-los servir com a substituïts del no marcat ens porta molt sovint a exemples absurds: «La gerència ha estat condemnada per assetjament», «Aquest matí no ha vingut alumnat a classe perquè hi havia vaga», «La infància d'aquesta escola va a la piscina municipal». I, si penseu que exagero, aporto un exemple propi. Tinc una norma que diu: «Les classes es fan en català, els treballs es poden fer en qualsevol llengua que entengui la professora». Què hi diu al campus virtual, on aquestes normes absurdes són obligatòries? «Qualsevol llengua que entengui el professorat».

La meua proposta és lluitar contra el masclisme i no fer volar coloms amb propostes que no serveixen per a res i, sovint, són contraproductives perquè ens ridiculitzen (i sobretot perquè proporcionen una coartada als que manen).

Les propostes feminitzadores em semblen una ingenuïtat i crec que són contraproductives. Els que les fan servir haurien de ser conscients que aquesta manera de parlar els allunya de la gent i, sobretot, obstaculitza el missatge, perquè els receptors es fixen més en com parlen que en què diuen.

Considerem que el feminisme, o una part del feminisme, ha aportat una renovació real al llenguatge? En quins aspectes?

El feminisme té feines molt més importants i urgents que renovar la llengua. Algú espera que el pacifisme, l'ecologisme o qualsevol altre moviment social renovi la llengua? I, pel que fa a la renovació de la llengua, no patiu, que ja ho farà. Des dels orígens que no para de renovar-se. La llengua és la creació més espectacular dels humans, un instrument tan eficaç i versàtil que es

pot adaptar a totes les situacions. De veritat ens creiem que tenim el poder de canviar això?

Quina opinió teniu de la incorporació del gènere com a tema de recerca i de docència a les universitats amb la creació de centres específics i grups de recerca? És una moda importada dels EUA? Té perdurabilitat en el temps?

A mi em semblen molt importants els estudis de gènere, i per això em sap més greu que, en el cas de la llengua, hàgim perdut tant de temps amb el gènere i, en canvi, ens hàgim

Pel que fa a la gramàtica, no té sentit fer-hi res perquè segueix les seves pròpies normes

dedicat molt poc a l'anàlisi del discurs, o a l'etnografia de la parla, o a la pragmàtica, i tantes altres possibilitats que sí que ens mostren on és el masclisme: no en la llengua, sinó en els usos, que és el que es pot canviar. Suposo que perduraran mentre hi hagi desigualtat per raons de gènere. Malauradament, crec que tenen molt futur.

Adoctrinem, en el pitjor sentit de la paraula, a les escoles amb els desdoblaments que ensenyem a fer als nens? Aprendre a fer un ús equivocat de la llengua? I, encara pitjor, tindran dificultats per entendre que han volgut dir les generacions anteriors en els textos escrits?

És clar que hi ha adoctrinament. Totes havíem entès sempre que estàvem incloses en el tots i ara no és així en molts casos. Crec que ja hi ha formes fossilitzades, com ara «nens i nenes», però, generalment, els usos són totalment contradictoris. Fa uns dies vaig rebre una convocatòria adreçada a «socis i sòcies», però,



al final, s'insistia en què només hi podien assistir «socis». Com que això dels desdoblaments no és sostenible, sempre ens trobem amb casos així. En qualsevol cas, tinc prou confiança en la capacitat d'entendre malgrat la malaptesa de l'emissor.

Voleu afegir alguna cosa més que no us hàgim preguntat?

Tres coses. Primera. S'han fet estudis sobre els efectes de la llengua no sexista en escoles a Nova York. Es constata que allà on se'n fa més ús, en els jocs nens i nenes no es barregen tant. També que els nens s'ajusten més als estereotips de «nen» i les nenes al de «nena». Segona.

S'han fet estudis sobre els efectes de la llengua no sexista en escoles a Nova York. Es constata que allà on se'n fa més ús, en els jocs nens i nenes no es barregen tant. També que els nens s'ajusten més als estereotips de «nen» i les nenes al de «nena»

En ciutats com Amsterdam, Londres i Nova York, s'han eliminat els desdoblaments en al·locucions públiques, perquè, d'una banda, discriminen les dones i, d'altra banda, exclouen els LGBTI. És evident que si les nenes no són nens, no els queda altre remei que ser nenes. I, finalment, una cosa que dic sempre quan em diuen que la llengua configura la realitat. Si realment creuen que és així, per què perden el temps amb el gènere? Que no perdin el temps, que eliminin els possessius. S'acaba la propietat privada i ja tenim la revolució feta.

CONSELL DE REDACCIÓ